

KAM BO ŠLO IZROČILO? RAZMIŠLJANJA O USODI USTNEGA SLOVSTVA V REZIJI

ROBERTO DAPIT

Izhodišče razprave je rokopisna zbirka nabožnih pesmi in molitev iz Rezije, ki jo je nosilka izročila Anna Di Battista avtorju podarila leta 2006. Zbirka, ki vsebuje sedem besedil v rezijanski in enajst v italijanski, kaže na razmerje med ustno prakso in namenom, da se izročilo ohrani tudi v pisni obliki. Na to temo je izpeljana primerjava s terenskimi delom akad. dr. Milka Matičetovega, ki se je 44 let prej v istem kraju, v Liščacih, spoprijemal s podobnim vprašanjem. Poleg problema kontinuitete nesnovnega izročila so v prispevku obravnavane še druge teme, predvsem v zvezi s raziskovalnim pristopom v večjezičnem kulturnem prostoru in z uporabnostjo etnografskega gradiva oz. rezultatov. Ključne besede: Rezija, pisno in ustno izročilo, nabožne pesmi, večjezičnost, uporabnost etnografskega gradiva.

The starting-point of this paper is a manuscript collection of religious songs and prayers from Resia that the bearer of tradition Anna Di Battista gifted to the author in 2006. The collection, which includes seven texts written in Resian and eleven in Italian, is a testimony of the relation between the oral habits and the intention to preserve this tradition also in the written form. On this theme is carried out a comparison with academician Milko Matičetov's field work that 44 years before in the same place, in Liščaca, found himself in a similar situation. Besides the question about the continuity of intangible tradition, other issues related to the researcher's approach in multilingual cultural setting and to the possibilities of application of ethnographic materials and results are examined.

Keywords: Resia, written in oral tradition, religious songs, multilingualism, application of ethnographic materials.

Pred desetimi leti sem akademiku dr. Milku Matičetovemu ob njegovi 80-letnici posvetil prispevek, v katerem sem skušal predstaviti nekaj trenutkov najine skupne raziskovalne poti v Reziji, in ob tem tudi pokazati na relativno kontinuiteto tamkajšnjega ustnega izročila (Dapit 1999). Današnja pobuda izvira iz podobne motivacije, čeprav je pričevanj o takšnih izkušnjah manj zaradi močnejših sprememb v zadnjem desetletju, ki pa niso ovira, da mu ob tej priložnosti ne bi mogel povedati česa novega o rezijanskem izročilu.

Leta 2006, 16. septembra, sem bil na Liščacih, v zaselku v bližini Njive, kjer se je spet zgodilo nekaj, kar se v zadnjih desetletjih ni moglo primeriti prav pogosto. Namreč: mlajši podjetnik oz. lastnik manjše črede krav je z neke planine v Železni dolini pripeljal svojo živino nazaj v vaški hlev. Svojih z rožami okrašenih krav do vrat hleva v Liščacih ni pripeljal z vozilom, temveč jih je spustil na prosto na mostu ob reki Bili (ta kraj se imenuje ta-w Čentrálë) in jih vodil po cesti do hleva. S tem je delno oživil nekdanjo prakso transhumance, ko so peš vodili živino na planino in jo potem peš tudi spremljali nazaj v vas.

Zanimiv dogodek oživljanja stare navade je bil pravzaprav razlog moje takratne navzočnosti v Liščacih,¹ sem pa ob koncu dneva znova obiskal Anno Di Battista Fefawo, pri kateri

¹ Ob tem dogodku so nastali fotografski in video posnetki.

sem leta 1994 posnel nekaj nabožnih pesmi.² Anna je zelo komunikativna in duhovita in je vedno pripravljena sodelovati pri raziskavah različnih tem. Ker tega dne nisem posebej nameraval delati z njo, sem jo šel le pozdravit. Sem pa med pogovorom zapisal povzetek nekaj pripovedi, da bi se kdaj pozneje vrnil in jih posnel. Med stvarmi, ki mi jih je povedala, sem zapisal tudi naslednje: *Tu će prit, ka jüde ni ćeö pripilët ziz skranji* (Enkrat bo, da bodo ljudje poleteli s krili), kar naj bi pomenilo, da bodo prišli z letalom. Take prerokbe sem v Reziji slišal večkrat, ne vem pa, zakaj mi je takrat Anna omenila prav to. Pogovor je bil kar dolg, bilo je že pozno popoldne, ko je Anna odprla predal svoje kredence, vzela iz njega dva zvezka in mi enega izročila s pripombo, da ga lahko obdržim.

Gre za zvezka, v katera je ročno vpisovala nabožni pesniški repertoar.³ Po Annini izjavi sta po vsebini skoraj ista, se pravi, da je naredila kopijo.⁴ Na naslovni strani zvezka, ki mi ga je podarila, piše:

Preghiera in lingua
Resiana Promemoria
Di Battista Anna
N. 26.4.1921
Scrit[t]a il 20.11.1986

O zanimivi vsebini rokopisa želim zaenkrat podati le osnovne podatke. V zvezku je 58 popisanih in 42 nepopisanih strani. V njem so naslednja besedila:

1. »Duviza Maria vi mëte Bosia« (oštevilčeno z 1; 32 oštevilčenih kitic, 64 verzov + sklepní *Itaco tu bode*),
2. »Pusluscaime numuelo« (oštevilčeno z 2; 22 oštevilčenih kitic, 87 vrstic),
3. »Dulor cuntriziuene« (neoštevilčeno; 11 vrstic),
4. »Znutragne miha sarza« (oštevilčeno s 3; 5 oštevilčenih kitic, 20 verzov),
5. »Dolc moi Iesos vi dol (!) moi Buh« (oštevilčeno s 4; 10 vrstic),
6. »Nes Iesos ie ud smerte ustal« (oštevilčeno s 5; 18 oštevilčenih kitic, 48 verzov)⁵
7. »Padre nostro / Oce nes ka ste tuu nebe« (neoštevilčeno; 12 vrstic),⁶
8. »Ave o stella di mare« (oštevilčeno s 6; 7 neoštevilčenih kitic, 28 verzov),
9. »Mira il tuo popolo« (oštevilčeno s 7; 6 kitic, 18 verzov),
10. »O dolce nome Maria Maria« (oštevilčeno z 8; 4 oštevilčene kitice, 16 verzov),

² Tudi 10. januarja 2008 sem posnel nekaj njenih pripovedi in drugega raznovrstnega gradiva. Nekatera njena besedila (pesmi in pripovedi) so objavljena v Negro ur. 1999: 6, 11, 16, 20, 24, 26, in Dapit 2008: 176, 179, 187, 191.

³ Zvezek, ki ga hranim, je črtast in manjšega formata, približno 15 x 20,5 cm.

⁴ Ob tej priložnosti ni bilo mogoče preveriti vsebinske razlike med zvezkoma in določiti, kateri je nastal prej.

⁵ Pod 12. kitico piše *Kirie leisom / Kriste leisom / aleluia aleluia*, pri 13.–18. kitici se ta element pojavlja v skrajšani obliki.

⁶ Naslov je napisan v italijanščini, molitev pa v rezijanščini.

11. »Lodate Maria« (oštevilčeno z ; 8 kitic, 32 verzov),⁷
12. »Amabile Maria« (oštevilčeno z 10; 13 kitic, 52 verzov),
13. »Immacolata Vergine Bella« (oštevilčeno z 11; 3 oštevilčene kitice, 12 verzov),⁸
14. »Ascoltate tutti quanti« (oštevilčeno z 12; 98 kitic, 392 verzov),⁹
15. »E l'ora che pia« (oštevilčeno s 13; 3 kitice, 12 verzov + refren)
16. »La preghiera della sera / Signore mi pongo in [q]uesto letto« (neostevislčeno; 14 vrstic),¹⁰
17. »Canzone natalizia / L'ora suona la mezzanotte« (neostevislčeno; 4 neostevislčene kitice, 12 verzov),
18. »A te San Luigi cantiamo« (neostevislčeno; 2 kitici, 8 vrstic, domnevno fragment).

Prvih sedem besedil je zapisanih v rezijanslčini, druga pa v italijanslčini. Vsa rezijanska besedila spadajo v poznani korpus verskih pesmi in molitev. Obstajajo tudi zvočni posnetki že omenjenih rezijanskih in drugih pesmi, ki sem jih posnel 26. julija 1994, in takrat sem že vedel za Annin zvezek, ker si je z njim pomagala pri petju ali recitiranju.¹¹

Vzorec rokopisa predstavlja reprodukcija prve strani zvezka, ki obsega sedem kitic pesmi »Djuvica Marija vi meti bozja,« in diplomatski prepis besedila:

1. Djuvica Marija vi meti bozja
da pröositë ze nes Jëžuša
2. da Jëžuša nešaha höspuda
to ka nas jë bil tiliko amel
3. Jëžuša vi stë ha dujila
nu ziz waši rokemi ha pövila
4. nu muç tïmpa vi stë ha patala
da par nen darža' žïvaha
5. vi stë bila ha zübila
nu muç tïmpa vi stë ha jïskala
6. vi stë ha nalëzla tu-w cirkve
da ta-mi timi sapijent mužmi
7. me tu wan bëšë najvinçi kontent
ha vïdë' stoç ta-mi sapijent

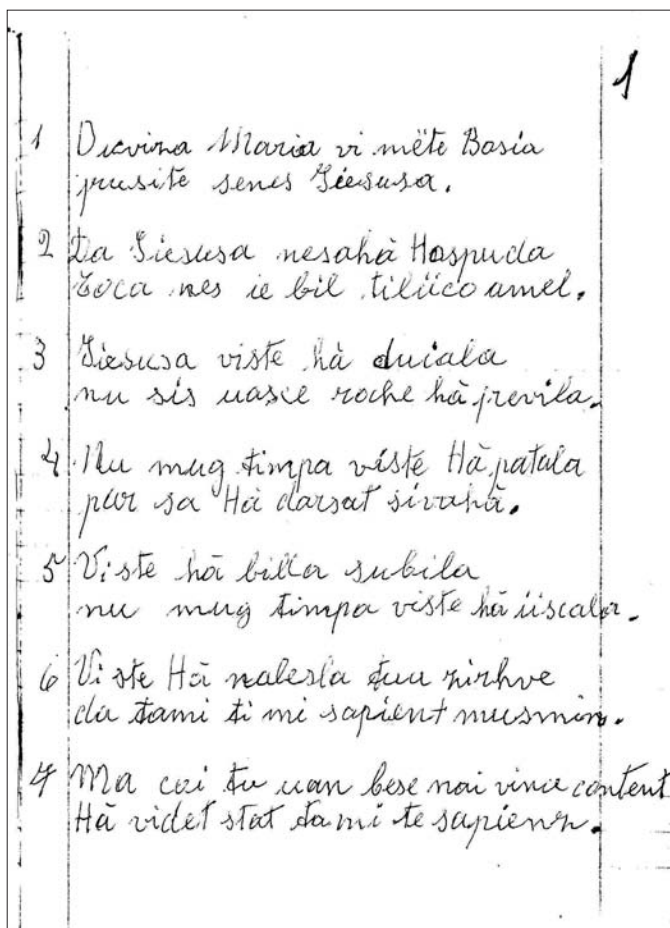
⁷ Po vsakem 4. verzju je dodan v različnih, bolj ali manj skrajšanih različicah, refren *Lodate Lote Lote Maria*.

⁸ Refren *Siam pecatori ma figli tuoi / Immacolata prega per noi* se pri 2. in 3. kitici pojavlja v skrajšani obliki.

⁹ Kitice so oštevislčene do 100, vendar napačno.

¹⁰ Pod molitvijo piše: *tre avemarie alla Madonna preghiera al matino* ('tri zdravemarije Madoni zjutranja molitev').

¹¹ Zadnjo pomembnejšo raziskavo, ki je upoštevala ves rezijanski nabožni repertoar, je opravil Roberto Frisano (1996), ki je nazorno opisal sodobno stanje skupaj s podatki o nastanku, funkciji in rabi pesmi. Posebno dragoceni so glasbeni opisi in prepisi melodij. Vse rezijanske pesmi, ki so v zvezku Anne di Battista, so opisane v Frisanovi študiji. Večino gradiva, ki ga je upošteval, hrani Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, in precejšnje število obravnavanih posnetkov je prav iz Liščac. O rabi starejših nabožnih pesmi v rezijanslčini v liturgiji gl. tudi Ridolfi 1993.

Prva stran rokopisnega zvezka pesmi in molitev Anne Di Battista [arhiv R. Dapit].

Besedilo »Duviza Maria vi mete Bosia« spada med Marjine pesmi in v glavnem govori o Jezusovem liku in njegovem trpljenju skozi oči Matere božje.¹² Druga pesem, z naslovom »Pusluscaime numuelo« (Pošlušaj me nu melo), je ohranjena v številnih različicah, kakor je natančno zapisal že Milko Matičetov (1984: 269).¹³ To je v Reziji zelo poznana katehitična pesem, ki še živi v spominu nekaterih naših sogovornikov. Tudi v Anninem zapisu je znameniti verz »Ti dilas pu carvinshen« (Ti dilaš pu karvinsken) (11, 1), na podlagi katerega je Matičetov domneval, da je izvirna oblika tega verza *Ti delaš po kalvinsko*. Nekateri elementi, npr. odklanjanje maše (*ti nicie zot ud misce – ti nicie čot ud miše*, 11, 2), nespoštovanje posta (*ca tinidilas prau posta – ka ti ni dilaš prau posta*, 13, 2), naj bi bili po

¹² Besedilo pesmi in melodijo v različici z Gozda, zaselka v bližini Liščac, je objavil tudi Merkù 2003: 78–80. Omembe vredno je, da leta 1900 je Černý objavil različico z melodijo (Černý 1900). Gl. tudi Frisano 1996: 89–93.

¹³ V letih 1993–1994 sem posnel druge različice te pesmi na Njivi in na Koritu. O tradiciji te pesmi gl. tudi Frisano 1996: 109–117.

njegovem mnenju povezani s to idejo. Poleg tega pa se 10. kitica konča z besedami *da ti puidi dutrino / pu cristienschén* (da ti pujdi dutrino / pu kristijansken), tako da je nasprotje z elementom *pu carvinshén* v strukturi pesmi kar opazno. Frisano pa je odkril vsebinsko in formalno podobnost določenih kitic z nabožno pesmijo »Cantiam le laudi eterne,« ki je objavljena v italijanščini in izvira iz Salina pri Paularu v Karniji (Noliani 1980: 404–406), domneval pa je, da bi lahko bila podlaga za rezijansko priredbo (Frisano 1996: 111–112). Tretje besedilo, »Dulor cuntrizione,« je lokalna različica kesanja. Besedilo pesmi »Znutragne miha sarza« (Z nutranja miha sarca) je domnevno prevedeno iz latinščine in je rezijanska verzifikacija 129. psalma »De profundis.«¹⁴ Krajša pesem »Dolc moi Iesos vi dol (!) moi Buh« (Döľč möj Jěžuš vī döľč möj Buh) je najbolj razširjena in morda najbolj peta pesem v Reziji (Frisano 1996: 70). »Nes Iesos ie ud smerte ustal« (Neš Jěžuš jě ud smarte wstal) je krajevna različica stare velikonočne pesmi »Naš Jezus je od smrti ustal,« ki na zahodnem slovenskem jezikovnem ozemlju kaže izredno kontinuiteto med najstarejšimi dokumenti, tudi protestantskimi, in sodobnimi viri (Frisano 1996: 83). Če za zgled primerjamo Alasijev zapis iz leta 1607 in različico Anne Di Battista, ugotovimo, da se po vsebini in po strukturi oz. naraciji presenetljivo ujemata. »Oce nes ka ste tuu nebe« (Oča neš, ka stě tu-w něbě) je navadna molitev, ki pa v stavku *Pridinen uasa kraiusca* (Prīdi nen waša krajuska) vsebuje arhaizem *krajuška* (kraljestvo), izpričan že v prvem rezijanskem zapisu molitve s konca 18. stoletja, kakor je omenil Matičetov (1992–93: 174).

Vsebina drugih pesmi v italijanščini (v njih ni zaslediti nobene narečne značilnosti) se večinoma nanaša na Marijo.¹⁵ Omembe vredno je 14. besedilo, »Ascoltate tutti quanti,« ki v obliki pripovedne pesmi govori o Marijinem življenju, od rojstva iz Davidovega rodu do smrti in vnebovzetja. Osrednji del pesmi je posvečen življenju Jezusa Kristusa. Gre za rokopisno različico besedila, ki ga je leta 1981 župnik don Alfonso Barazzutti (1981) razmnožil v ciklostilni brošuri,¹⁶ in v njej je tudi rezijanska pesem *Madone di Karnyca*. V uvodni besedi Barazzutti piše takole: *E' un piccolo ... CATECHISMO MARIANO... che i nostri antenati conoscevano a memoria. Ancor oggi, sono parecchie le donne che in Gniva e Lischiazze te lo sanno declamare a memoria...* (To je mali Marijin katekizem, ki so ga naši predniki znali na pamet. Še danes jo zna deklamirati veliko žensk z Njive in Liščac). Na naslovni strani je napisano tudi ime osebe, ki si je te pesmi zapomnila in zapisala: *il testo è stato memorizzato da Di Floriano Madotto Ida – Gniva*.

Izrazito Marijino pobožnost, ki je izražena v pesmih v italijanščini, je domnevno pripisati dejstvu, da so vas Njiva in zaselka Liščaca ter Gozd najbližje svetišču na Karnici. In prav v teh vaseh so nastale tudi druge pesmi, posvečene Materi božji, npr. »Madone di Karnica«. Na Karnici so tudi planine in posestva prebivalcev z Liščac, Gozda in Njive in o tem priča tudi ime planšarskega področja Njivica; naprej po dolini Učja pa so lastniki zemljišč iz vasi Bila/San Giorgio in Učja/Uccea.

¹⁴ Besedilo in melodijo je zapisal tudi Merku 2003: 76–7; gl. tudi Frisano 1996: 45–48.

¹⁵ Nekatera besedila so tiskana v raznih župnijskih knjižicah ali listih.

¹⁶ Tiskano besedilo obsega 100 kitic oz. 400 verzov.

V zvezi s pesmijo »Madone di Karnica« je treba omeniti kratko pripoved, namreč, da je Milko Matičetov leta 1962 na Liščacih našel zvezek Luigie Di Floriano, ki je vanj okoli leta 1920 zapisala 11 nabožnih pesmi. Najprej jih je prepisal, potem pa tudi posnel na magnetofonski trak (Arhiv ISN ZRC SAZU, št. 109), ko je Luigia 'brala' besedila iz svojega zvezka. O tem velja morda ponovno prebrati odlomek, ki opiše tedanji raziskovalni položaj (Matičetov 1964: 134):¹⁷

La signora Luigia Di Floriano ben volentieri acconsentì di controllare con me la copia che avevo fatto del suo quaderno. La sua era una 'lettura' per modo di dire, poiché i testi li sa tutti a memoria. Difatti mentre io ero intento a guardare e correggere il mio testo, in un certo momento notai che anche dove il testo da lei tenuto in mano era sbiadito o magari illeggibile, ella non si interrompeva affatto. (Gospa Luigia Di Floriano je z veseljem privolila, da z mano preveri kopijo, ki sem jo naredil iz njenega zvezka. 'Brala' je tako rekoč, saj je znala vsa besedila na pamet. Zares, medtem ko sem bil zatopljen v gledanje in popravljanje svojega besedila, sem v določenem trenutku opazil, da tudi tam, kjer je bilo besedilo, ki ga je držala v rokah, obledelo ali morda neberljivo, sploh ni prekinila z branjem.)

Dodal bi še, da je istega leta Matičetov tudi v Bili/San Giorgio našel neki zvezek v lasti avtorice Marie Paletti z osmimi besedili; zanj jih je prepisala v drug zvezek, ker je bil izvornik težko berljiv in nekoliko poškodovan (Matičetov 1964: 128–129).

Na mojo srečo se je 44 let pozneje podobna terenska izkušnja ponovila v Liščacih, kar lepo dokazuje ne le kontinuiteto, temveč tudi nepričakovano tesen stik med ustno obliko in pisano besedo. Odkritje te kombinacije je precej presenetilo tudi Matičetovega (1964: 128):

Intento com'ero alla raccolta di canti e conti popolari, folklorici, l'incontro imprevisto con dei testi scritti e non 'popolari' nel senso comune della parola, mi sorprese. (Tako sem bil zatopljen v zbiranje ljudskih, folklornih pesmi in pripovedi, da me je nepričakovano srečanje s pisnimi besedili, ki niso bili 'ljudski' v navadnem pomenu besede, presenetilo.)

Treba je omeniti še rokopis, ki je nastal na istem jezikovnem področju, tj. na Njivi. Gre za obsežnejšo zbirko nabožnih pesmi in molitev *Pregchiere in lingua resiana. Pro memoria* (Colomba 1976), ki se ujema z naslovom zbirke Anne Di Battista. Čeprav lahko domnevamo, da je med viroma nekakšna sorodnost, formalne značilnosti kažejo na uporabo dveh pisnih sistemov. Annina pisava upošteva izključno italijanski grafični sistem in ponekod,

¹⁷ Vsekakor je med posnetki iz Liščac Matičetov izbral besedilo pesmi »Madone di Karnica,« ki je tudi podlaga za njegovo razpravo iz leta 1964.

torej nedosledno, uporabo dvopičja za rezijanske zasople vokale.¹⁸ Poleg tega so opazne tudi manjše morfološke razlike. Podrobna razčlemba rokopisov žal ne sodi k namenu tega prispevka, vendar je rokopis iz leta 1976 dodatni dokaz o izraziti rabi tamkajšnje pisne tradicije nabožnih besedil.

Na koncu želim poudariti, da je dogodek, ki ga je Milko Matičetov doživel na začetku terenskega raziskovanja na pravih rezijanskih tleh, 'soroden' mojemu sodobnemu. Povezanost terenskih izkušenj in samih tradicij, ki se kažejo v najinih raziskavah, je pravzaprav glavno izhodišče te razprave in me spodbuja, da izrazim naslednje razmisleke:

1. Po primerjanju s sodobnimi raziskovalnimi spoznanji na rezijanskih tleh lahko ponovim, da je Milko Matičetov opravil delo, ki nam ponuja dragocen pregled na relativno dolgo obdobje. Zavedati pa se moramo, da za vsak specifičen prostor na slovenskem jezikovnem območju ne razpolagamo s takšnim znanstvenim gradivom in podatki iz nedavne preteklosti kakor za Rezijo. To je večinoma zaslug Milka Matičetovega.

Pisana beseda, ki se ohranja v omenjenih rezijanskih zvezkih, me navaja k poudarku o upoštevanju uravnoteženega razmerja med pisno in ustno obliko izročila v raziskovalnih načelih Milka Matičetovega, kar se iz drugega zornega kota kaže kot umerjeno razmerje med zgodovino in sodobnostjo, med preteklostjo in sedanjostjo. Naj ob tem vnovič poudarim, da me je izredno navdihovala njegova izrazita nadarjenost, kako ovrednotiti nosilce izročila, saj jih je portretiral tako dobro, da temu ustrezno postanejo glavne osebnosti tudi v fazi upodobitve terenskega dogodka, ko se etnografsko gradivo preoblikuje v znanstveno snov.

2. Drugi sklop premislekov izvira iz same vsebine Anninega zvezka, ki poleg starejših molitvenih besedil v rezijanščini obsega tudi italijanska besedila. Izročilu v nerezijanskem jeziku ni nobena veda posvetila dovolj pozornosti, kar je z določenega zornega kota razumljivo, vendar nekako pogrešamo celosten pogled na rezijansko stvarnost. Raziskani so bili namreč pretežno segmenti kulture, ki so posredovani v rezijanščini. Izhodišče dosedanjih znanstvenih posegov na tem področju je bila perspektiva enega jezika, rezijanščine oz. slovenščine, kot nosilca relevantnih vrednot. Na splošno pa se je za pesništvo pokazalo potrebno, da se upošteva tudi izročilo v italijanskem in, čeprav veliko manj, tudi v furlanskem jeziku. Naravna večjezičnost širšega območja med Furlanijo, Slovenijo in Avstrijo je sama po sebi izhodišče za holistična načela pri vseh raziskovalnih pristopih in dejavnostih.

3. Zadnji del razmišljanja se osredinja na artikulirano vprašanje kontinuitete izročila. Preroške besede Anne Di Battista, navedene na začetku sestavka, morda pričajo o globoki zavesti nosilcev izročila, da je tudi dediščina neogibno izpostavljena procesom spreminjanja. Izjemno pa je dejstvo, da mi je Anna svojo dediščino, ki je bila v tej obliki že formalno pripravljena in namenjena, da se ohrani, tudi simbolno in fizično izročila.

Sprašujem se o položaju etnologa ali raziskovalca, ki je postavljen pred dejstvo, da so določene kulturne oblike že ali bodo kmalu ostale brez nadaljevanja, brez nosilcev.

¹⁸ Anna Di Battista zna tudi nemško.

Raziskovalci imamo nedvomno pomembno vlogo prav v položajih, kjer je razmerje med izročilom, jezikom in doživljanjem lastne pripadnosti izredno zapleteno, kakor je to v Reziji in v podobnih razmerah kulturne in jezikovne interakcije.

V zvezi s tem se sprašujem tudi o uporabnosti etnoloških in jezikoslovnih dognanj, ki so prav za Rezijo količinsko in kakovostno na zelo visoki ravni. Konkretni učinki raziskovalnih procesov na življenje skupnosti, ki je zibelka izročila, so lahko moji presoji večji, saj vse kaže na to, da Rezijani načelno spodbujajo ohranjanje lastne kulture v rezijanščini, tako da raziskovalce in nosilce izročila v bistvu povezujejo ista načela. Vendar vemo, da so nekateri dejavniki do določene mere preprečili učinkovitejše sodelovanje. Poleg tega je propad tradicionalne kulture nadvse pospešil proces možnosti uporabe zbranega gradiva, npr. v šolstvu, kar je v tem času osrednjega pomena, saj je v bistvu skoraj edini prostor, kjer lahko smiselne kulturne in jezikovne politike dejansko učinkujejo.¹⁹

Na koncu bi rad še enkrat omenil besede, ki jih je Minka Santićawa iz Osojan zapisa, ko se je v njenih dveh zvezkih nabralo več ko sto liričnih pesmi, in se je s tem od njih poslovila: *Oj zbogom, zbogom, pesmice, / ki tje v Ljubljano boste šle / in potlej obgve kam še vse!* (Matičeto 1972: 286). Rezijansko govorjenje v stihih je takrat izražalo hkrati skromnost in ponos ljudske pevke Minke Santićawe na svojo kulturno dediščino, pa tudi skrb za usodo pesmi. Z istimi težavami jih je vpisovala v zvezek, kakor so to počeli Anna Fefawa in še mnogi drugi, v bistvu so vsi skušali prilagoditi neustrezno italijansko pisavo rezijanščini in pri tem se jim je posrečilo ustvariti svoj sistem prepisovanja. Svoje pesmi pa je Minka Santićawa varno zaupala Milku Matičetovemu.

Rezijanska pevka Cirilla Madotto Preščina s Korita,²⁰ ki je nekakšna naslednica Minke Santićawe, nikoli ne zapisuje svojih besedil, je pa prepričana, da se lahko danes izročilo ovrednoti v neki 'globalni' razsežnosti, torej tudi z raziskovalnim delom,²¹ ki omogoča morebitno neomejeno uporabo s posredništvom raziskovalcev in novih medijev in se tako lahko nekako vrne nazaj.²² Luigio Di Floriano, Minko Santićewo, Anno Fefawo, Cirillo Preščino in vse druge družijo skupni namen, da izročilo preživi čas, pri zadnji pa tudi prostor.

VIRI IN LITERATURA

Barazzutti, Alfonso (ur.)

[1981] *La vita della Madonna. Piccolo catechismo mariano resiano fino 1800 – inizio 1900*. Resia: Comunità parrocchiale Santa Maria Assunta. [Ciklostilna brošura.]

¹⁹ O repertoarju molitev v rezijanščini je bivši duhovnik na Ravanci Maurizio Ridolfi (1993: 12) izrazil mnenje, da je mogoče v sodobnem času posredovati take kulturne prvine le otrokom.

²⁰ Nastopala je tudi v filmu *Ta rožina dolina* (RTV Slovenija 2005–2006, režiserka Hanka Kastelicova). O njenem pesniškem repertoarju sem napisal prispevek v *Traditiones* 24 (Dapit 1995b).

²¹ Cirilla Preščina mi je posvetila pesem, ki velja za njeno folklorno oporoko (Dapit 1999: 48).

²² Rad bi le spomnil na izjemen uspeh rezijanske glasbe in pesmi pri zborih in glasbenih skupinah v Sloveniji.

Černý, Adolf

1900 V údoli Resie. *Slovanský přehled* 2 (1–3): 16–22, 79–84, 113–118.

Dapit, Roberto

1995a *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo. Area di Korito/Coritis e Solbica/Stolvizza*. Padova: Cleup.

1995b Nekaj pesmi iz repertoarja Cirile Madotto Preščine. Živ zglede rezijanskega »govorjenja v stihih«. S sodelovanjem R. Frisana (glasba) in M. Matičetovega (prevodi pesmi). *Traditiones* 24: 309–329.

1999 Tradizione orale a Resia. Un tentativo di confronto fra lo stato attuale e la ricerca di Milko Matičetov. *Traditiones* 28 (1): 35–50.

1998 *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo. Area di Osoanè/Oseacco e Ucea/Učja*. Padova: Cleup.

2008 *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo. Area di Bila/San Giorgio, Njiwa/Gniva e Ravanca/Prato*. Padova: Cleup.

Di Battista, Anna

1986 *Preghiera in lingua resiana. Promemoria*. [Rokopis]

[Colomba], Valeriano

1976 *Preghiere in lingua resiana. Pro memoria*. La maggior parte delle preghiere le scrissi, negli anni 1944–1945, sotto dettatura di Brida Anna, detta Prigjadedova da Gniva (...). [Rokopis.]

Frisano, Roberto

1996 *Canti religiosi della comunità resiana. Tesi di laurea in Etnomusicologia*. Bologna: Università degli Studi di Bologna, Facoltà di Lettere e Filosofia. [Diplomska naloga.]

Matičetov, Milko

1964 Scritti resiani. *Ricerche slavistiche* 12: 123–144.

1972 Iz rezijanske ljubezenske lirike. *Prostor in čas* 4: 281–286.

1984 »Ti dilaš po kalvinsken.« Sled iz časov reformacije v rezijanski katehitični pesmi. *Traditiones* 10–12 (1981–1983): 269–271.

1992–93 Od koroškega *gralva* 1238 do rezijanskega *krajaua* 1986. *Jezik in slovstvo* 38 (5): 169–174.

Merkù, Pavle

2003 *Tonanina tonanà. Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji. Druga knjiga / Le tradizioni popolari degli sloveni in Italia. Volume secondo*. Udine: Pizzicato.

Negro, Luigia (ur.)

1999 *Le o, le o kè na ë*. Resia: Comune di Resia.

Noliani, Claudio (ur.)

1980 *Anima della Carnia. Canti popolari*. Udine: Società Filologica Friulana.

Ridolfi, Maurizio

1993 L'uso del resiano nella liturgia. V: Steenwijk, H. (ur.), *Fondamenti per una grammatica pratica resiana*. Padova: Cleup, 9–15.

WHERE WILL TRADITION GO?
SOME REFLECTIONS ABOUT THE DESTINY
OF ORAL LITERATURE IN RESIA

A manuscript copy-book with 18 religious songs and prayers from Liščaca (Resia Valley) was the gift in 2006 from the Resian informant Anna Di Battista to the author of this paper. The texts are written in Resian and Italian and the first ones reflect a segment of the elder and wellknown Resian traditional repertory. The Italian texts show a particularly devotion to the Virgin Mary. It's interesting to remark, that in 1962 Milko Matičetov found in the same place, in Liščaca, a similar manuscript copy-book and this particular coincidence is the inspiration for some reflections about (oral) tradition which is, in this case, also tightly related to a wide dimension of written collection of texts. The comparison with Matičetov's research shows an interesting continuity of oral tradition and the tentative, also nowadays, to preserve it also in its written form.

The number of texts in Italian testify/indicate the presence of a multilingual repertory of religious songs in Resia which have not been in fact investigated, as the interest of researchers till now was concentrated on materials in Resian. This confirms the need of holistic approach that should consider all cultural elements regardless of the language in which they are expressed.

Concluding thoughts concern the general issue of continuity of the tradition and its application in the community from which it originated. The users of tradition, that was and is still investigated, are disappearing, nevertheless the Resian community is involved in preserving its own culture in the local language. The author asks himself about the role of the researcher towards the need expressed more or less explicitly from the Resian people to use the materials and the research results. Moreover about application of folklore, it should be stressed, that public media, music groups, choirs in Slovenia are largely using Resian tradition, which can find also in this new dimension some continuity and maybe an unexpected feedback.

Izr. prof. dr. Roberto Dapit, Università degli Studi di Udine,
Dipartimento di Lingue e civiltà dell'Europa centro-orientale,
Via Zanon 6, 33100 Udine, Italija, roberto.dapit@uniud.it